

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Received Date: 27.01.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date: 31.01.2021

VAK'ANÜVÎS NA'İMÂ VE DÎVÂNÇE'Sİ

Şermin BAKA TELLİ¹

Kübra KACAR²

ÖZET

Kaynaklarda anılmasına rağmen günümüzde hâlâ tespit edilememiş ya da hakkında bir bilgi bulunmayıp kütüphanelerde karşımıza çıkan birçok eser bulunmaktadır. Varlığına dair herhangi bir bilgi yer almadığı hâlde İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde tespit ettiğimiz Na'imâ'nın Dîvânçe'si de bunlardan biridir.

Osmanlı tarihçilerinin ünlülerinden biri olan Na'imâ, tahminen 1065/1655'te Halep'te dünyaya geldi. Daha çok tarih yazarlığı ve Ravzatu'l-Huseyn fî-Hulâsati Ahbârî'l-Hâfîkeyn (Na'imâ Tarihi) adlı eseri ile bilinen yazar, şiir ve edebiyata da kayıtsız kalmadı. Kaynaklarda yazarın birçok nazım şeklinde şiiri olduğundan ve şiir yazmadaki başarısından bahsedilse de ona ait herhangi bir divanın varlığından söz edilmemiştir.

Bu yazıda Na'imâ'nın hayatı, sanatı ve eserlerine kısaca değinildikten sonra yazara ait olduğu tespit edilen İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi SR-000041 numarada kayıtlı Dîvânçe'si tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Na'imâ, dîvânçe.

HISTOGRAPHER NA'İMÂ AND HIS DIVANCHE

ABSTRACT

Libraries remain a treasure trove for unidentified manuscripts about which we know little, but that are often alluded to the literature. We have discovered one such a text at the The Istanbul Research Institute Library, the Divan of Na'imâ.

A famous Ottoman histogrammer, poet, and literary writer, Na'imâ was born in Aleppo in 1655 AD (1065 H). He is better known for his book Ravzatu'l-Huseyn fî-Hulâsati Ahbârî'l-Hâfîkeyn (History According to Na'imâ), alongside countless works of nazim poetry—many of which much acclaimed. Nevertheless, until now, now one has mentioned his having compiled a divan.

This paper will briefly explore Na'imâ's life and works and then introduce his divan. The manuscript is housed at the Istanbul Research Institute Library (index number: SR-0000541).

Keywords: History, Na'imâ, divanche.

¹ Arş. Gör., Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serminbaka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5259-1541.

² Arş. Gör., Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kbra.719@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6450-7930.

GİRİŞ: NA'İMÂ'NIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ³

1. Na'îmâ'nın Hayatı ve Edebî Kişiliği

Asıl adı Mustafa olan ve divan kâtipliği sırasında Na'îmâ mahlasını alan şair, Osmanlı Devleti'nin ilk resmî vak'anüvîsidir. Halep'te, rivayete göre H. 1065/ M. 1655'te doğdu. Yeniçeri serdarlığı görevinde bulunan dedesi Küçük Ali Ağa ve babası Mehmed Ağa bölgedeki nüfuzlu kişilerdendir. İlköğrenimini doğduğu yerde tamamladı. Tahminen 1091/1680'de İstanbul'a gelen Na'îmâ, Sarây-ı Atîk baltacıları ocağına katıldı. Burada kendini yetiştirirken, bir yandan da Bâyezîd Camii'nde eğitimine devam etti. Bir süre sonra kendisiyle aynı ocağa mensup olan Vezir Kalaylıkoz Ahmed Paşa (ö.1126/1715)'ya intisap ederek 1097/1686'da onun divan kâtibi oldu. Edebiyat, astronomi, astroloji ve tarih gibi farklı alanlardaki bilgisiyle devlet büyüklerinin ilgisini kazandı. Reisülküttap Râmî Efendi vasıtasıyla, ilim ve sanat erbabının koruyucusu olarak bilinen Amcazâde Hüseyin Paşa'nın desteğini gördü. H. 1112/ M. 1700'de Hüseyin Paşa tarafından vak'anüvîs olarak tayin edilen şair, Şârihülmenâr-zâde Ahmed Efendi (ö.1067/1657)'nin kaleme aldığı tarihin müsveddelerini temize çekmekle görevlendirildi. Ahmed Paşa veziriazam olunca, Dâmâd İbrahim Paşa'nın da yardımıyla Anadolu muhasebecisi görevine getirildi (1704). Bu görevdeyken devlet büyüklerine sunduğu zâyîçeler, Çorlulu Ali Paşa'yı rahatsız edince Paşa tarafından görevinden azledilerek Hanya'ya sürgüne gönderildi. 6 ay sürgünde kalan Na'îmâ, İstanbul'da yaşayan eşinin zor durumda olduğunu bildiren bir arzuhal kaleme alınca affedilerek Bursa'da yaşamasına izin verildi. Bir yıl sonra yani 1707'de İstanbul'a geri döndü ve tekrar divan hizmetine girdi. 27 Zilkade 1120/7 Şubat 1709'da teşrifatçı başı ve divitdar olarak görevlendirildi. 19 Zilhicce H. 1123/M. 28 Ocak 1712'de Dâmâd Ali Paşa ile olan dostluğu sayesinde ikinci kez Anadolu muhasebeciliğine atandı. Daha sonra H. 1125/ M. 1713'te defter emini, ardından başmuhasebecilik yaptı. Bir yıl kadar bu görevde kaldıktan sonra Dâmâd Ali Paşa'nın yakın adamı ve Na'îmâ'nın rakibi olan kethüdâ Köse İbrâhim Ağa'nın onun aleyhinde yaptığı faaliyetler neticesinde rütbesi düşürülerek silâhdar kâtipliğine getirildi. Mora seferi sırasında Dâmâd Ali Paşa tarafından üçüncü kez Anadolu muhasebeciliğine tayin edildi. 1715'te Mora seferi'nin sona ermesiyle birlikte Mora seraskeri Mustafa Paşa'nın yanında defter emini vekili olarak görev aldı. Şaban 1128/Ağustos 1716'da vefat etti. Ölümüne "*Na'imâ gitti Firdevs-i na'ime*" şeklinde tarih düşürülmüştür.

Orta nesrin en önemli temsilcilerinden olan Na'îmâ, iyi bir inşâ ustasıdır. Dönemine göre sade bir dil kullanmıştır. Tarihini kaleme alırken zincirleme tamlamaları, anlamayı zorlaştıracak kelime ve terimleri kullanmaktan kaçınmıştır. Şemseddin Sâmî, "*İbâreti sâde ve sûretâ kaba görünürse de vakâyî'i tasvirdeki mahâret ve isâbeti hakîkaten hayret-efzâdır.*" (Şemseddin Sâmî 1996: 6/4594) ifadesiyle, onun sade üslubuna rağmen olayları başarılı bir şekilde betimlemesine dikkat çeker.

³ Na'îmâ'nın hayatı, edebî kişiliği ve eserleriyle ilgili bilgiler şu kaynaklardan derlenmiştir: Babinger 1927: 268-269; Altınay 1932: 5-17; Şemseddin Sâmî 1996 (4593-4594); Mehmed Süreyya 1996: 1225; Baysun 1997: 44-49; Çapan 2005: 624-625; İpşirli 2006: 316-318; Bolat 2012: 89-114; Çaldak 2014; Çelebi 2015:7-25; Şahiner 2017: 85-100; İnce 2018: 445-446.

Na'îmâ, tarihçiliğinin yanı sıra şiirle de ilgilenmiştir. Sâlim'in, *Tezkiretü's-su'arâ'sında* "Nev'î şahsına münhasır bir garîb ü 'acîb şâ'ir" (İnce 2018: 445) şeklinde bahsettiği Na'îmâ'nın, düşüncelerini rahat ve kolay bir yol bularak dile getirdiğini, kendisine ve edebiyat alanındaki maharetine ziyadesiyle güvendiğini, özellikle tasavvuf ilminde oldukça iddialı olduğunu dile getirmiştir. "Tevârih-i Âl-i 'Osmân'da bir mükemmel târihi ve nazm u nesr vâfir âsârı ve kasâ'id ü gazeliyyât ve mukatta'ât u müfredâtdan nice eş'ârı vardır." (İnce 2018: 445) sözleriyle de pekçok nazım şekliyle şiirler kaleme aldığını ifade etmiştir. Ayrıca, onun kimya (simya), ilm-i dekk (hokkabazlık) ve şa'beze (gözbağcılık) gibi alanlardaki yeteneğinden bahsetmiş ve lâübâlî-meşreb olduğunu söylemiştir. *Safâyî Tezkire'sinde* ise devrin şairlerinden ve seçkin kimselerinden biri olarak söz edilen Na'îmâ, "şâ'ir-i sâhir (büyüleyici sözler söyleyen bir şair)" (Çapan 2005: 624) olarak nitelendirilmiştir. Şemseddin Sâmî (1996: 6/4594)'ye göre de o, şiirlerini kendine has bir üslupla kaleme almıştır.

2. Eserleri

Na'îmâ Tarihi: Asıl adı *Ravzatu'l-Huseyn fi-Hulâsati Ahbârî'l-Hâfikeyn* olan bu eser, daha çok *Na'îmâ Târihi* veya *Târih-i Vekâyi'* olarak bilinir. H. 1000/ M. 1592'den H. 1070/ M. 1659 yılına kadarki olayları ihtiva eden altı ciltlik bir eserdir. Olaylar târihî sıra gözetilerek anlatılmıştır. Anlatılan bazı olayların nedenleri -yazarın "ilm-i nücûm"a olan ilgisi sebebiyle- yıldızların etkisine bağlanmıştır. Eserde, kişiler ve kurumlar hakkında da önemli bilgiler yer almaktadır. Na'îmâ, eserini Şârihulmenâr-zâde Ahmed Efendi'nin tarihi ile *Hasanbeyzâde Târihi'*nden yararlanarak meydana getirmiştir. Yararlandığı diğer başlıca kaynaklar ise Âlî, Cenâbî Mustafa Efendi, Hüseyin Tûgî, İsâzâde, Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi ile Nişancı Abdi Paşa, Kâtib Çelebi, Mehmed b. Mehmed Edirnevî, Mehmed Halife, Peçuyulu İbrâhim ve Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi'nin eserleridir. Bu eserlerin içinde Kâtib Çelebi'nin *Fezleke'si* önem arz eder. Na'îmâ, birçok bahsi ve bendi hiçbir değişiklik yapmadan söz konusu eserden almıştır. *Na'îmâ Tarihi'*nin bu denli ön plana çıkmasının sebeplerinden biri: yazarın yararlandığı eserleri yoğun bir şekilde kullanması ve isimlerini zikretmesidir. Bir diğer neden olayların arkasındaki gizli sebepleri neden-sonuç ilişkisi içinde aktarmasıdır. Na'îmâ'nın tarih ilmine bakış açısını yansıtan eserin uzunca bir giriş kısmı olup bu kısım önemli bilgiler ihtiva eder. Eser, pek çok kaynağa göre Akif Paşa'ya kadar yazılan tarihlerin en üstünüdür. Eser üzerine Zuhuri Danişman (1969), Lewis V. Thomas (1972), Zeki Arslantürk (1997), Mehmet İpsirli (2014) gibi isimlerin çalışmaları mevcuttur.

*Osmanlı Müellifleri'*nde, Es'ad Efendi Kütüphanesi'nde şairin kendi el yazısıyla yazılmış bazı siyasi risaleleri içeren bir mecmuası olduğu belirtilse de bu mecmuaya ulaşılamamıştır. Çaldak (2014)'a göre yazarın Amca-zâde Hüseyin Paşa'yı methetmek amacıyla yazdığı ve Paşa'ya sunduğu birinci cildin başına koyduğu Pasarofça Antlaşması'nı anlatan bir yazısı, müstakil olarak kaleme aldığı Feyzullah Vak'ası'nı anlatan makalesi ve kütüphane kayıtlarında

bulunan Terceme-i Hâl-i Kara Çelebi-zâde Abdülazîz Efendi adlı risalesi kaynaklarda *Resâil-i Siyâsiyye* olarak bahsedilen eserler olabilir. Ayrıca, yazarın Türkçe, Farsça ve Arapça manzum ile mensur metinleri derlediği *Ulâletü'l-mecâlis Mecmû'atü'n-nefâ'is* adlı mecmuası bulunmaktadır. Bu mecmua, Suat Donuk (2019) tarafından ilim âlemine tanıtılmıştır.

DÎVÂNÇE'NİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Kaynaklarda şaire ait herhangi bir divanın varlığından söz edilmese de tarafımızca tespit edilen bu eserin 1b varağında yer alan “Şâhib-i Tevārîh Olan Na'îmâ Merhûmuñ Dîvânıdur” ifadesi ve Na'îmâ'nın hayatının belirli dönemlerinde desteğini gördüğü Dâmâd Ali Paşa'ya yazılmış manzumeleri içermesi, eserin Na'îmâ'ya aidiyetini destekler niteliktedir.

Dîvânçe'de 61 gazel, 6 kıt'a, 6 rubâî, 2 kasîde, 2 murabba, 2 matla ve 1 müseddes bulunmaktadır. Bu şiirlerden üçü tarih manzumesi, ikisi na't, biri de hammâmiyedir. Eserde 3 beyitli (nâ-tamâm) 1; 5 beyitli 19; 6 beyitli 11; 7 beyitli 18; 8 ve 9 beyitli 5 ve 10 beyitli 2 gazel yer almaktadır. *Divan*'daki gazeller “kâf (ق)” harfine kadar yazılmıştır. Bu durum müstensihin *Dîvânçe*'deki kadar şiire ulaşabildiği ya da şairin diğer harflerle şiirinin bulunmaması ihtimalinden kaynaklanmış olabilir. Ancak, eserin başka bir nüshasına ulaşamadığı için bu konuda sağlıklı ve kesin bir ifade kullanmak henüz mümkün görünmemektedir.

Dîvânçe'de yer alan gazellerin kâfiye ve redif harflerine göre dağılımı şu şekildedir:

elif (ا)	9	râ (ر)	27
be (ب)	2	ze (ز)	8
te (ت)	3	sin (س)	2
cim (ج)	1	şin (ش)	6
hı (ح)	1	kâf (ق)	1
dâl (د)	1		

Na'îmâ'nın şiirlerinde kullandığı bahirler ve aruz kalıplarının nazım şekillerine göre dağılımı ve toplam kullanım sayıları ise şu şekildedir:

G: Gazel, K: Kasîde, Kt: Kit'a, Ms: Müseddes, Mr: Murabba, R: Rubâî, Mf: Müfred, Tp: Toplam.

Bahir	Vezin	G	K	Kt	Ms	Mr	R	Mf	Tp
Remel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	14		1					15
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	6	2	2					10
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün					1			1
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	1							1
Hezec	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	11		2		1			14
	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	3						1	4
	Mef'ûlü mefâ'ilün				1				1
	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'ilün							1	1
	Ahreb						6		6
Muzâri'	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	10							10
	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	5							5
Müctes	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	6		1					7
	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	4							4

NÜSHA TAVSİFİ

Dîvânçe'nin tespit edilen tek nüshası İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi SR-000041 numarada kayıtlıdır. Eser; 212x140, 155x80 mm. ölçülerinde, 2 sütunlu, 19 satırlıdır. Ciltsizdir. Nesta'lik hatla kaleme alınmış olup 19 varaktan ibârettir. Eserde başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin istinsah tarihi H. 1170/ M. 1756-1757'dir.

Başı:

Ṭal'atüñ ey bedr-i 'âlem-tâb-ı evc-i lâ-mekân

Bir güneşdür k'olmada pertev-gedâsı dü-cihân

Sonu:

Hikâyet-i gam-ı ağyâr u cân-ı devrândur

Na'îm bu gâzelüm böyle süz-nâk olmak

METİN

Dîvânçe üzerinde bu satırların yazarları tarafından detaylı bir çalışma yürütülmekte olup söz konusu eser yakın bir tarihte yayımlanacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın asıl gayesi *Dîvânçe*'nin tanıtımı olduğu için şimdilik genel bir fikir beyan etmesi açısından manzumelerin matla ve makta beyitlerini vermekle yetinilmiştir. *Dîvânçe*'deki manzumeler, metindeki sıralanışı gözetilerek verilmiş, matla ve makta beyitleri numaralandırılarak şiirlerin kaçır beyitten oluştuğu belirtilmiştir.

Şâhib-i Tevârîh Olan Na'îmâ Merhûm'uhn Dîvânıdır

Dîvân-ı Na'îm Aleyhi'r-rahme Er-Ra'ûf Er-rahîm

[1b]

Na't-ı Şerîf

[Kıt'a]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1) Tal'atün ey bedr-i 'âlem-tâb-ı evc-i lâ-mekân
Bir güneşdür k'olmada pertev-gedâsı dü-cihân
- 5) Hilye-i pâküñ görüp fikr-i cemâlûñle Na'îm
Eyledi şevk-ı nigâhuñla anı mir'ât-ı cân

[1b-2a]

Kaşîde-i Medhiyye Mâhiyye Bahriyye

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1) Şayd-ı mâhî hevesi düşmiş o meh-sîmâya
Edhemî-meşreb olup hep düşerüz gavgâya
- 15) Sen de yutmuş gibisin oltayı ey cân-ı Na'îm
Bu çekinmek ne var ol hün-i bî-pervâya

[2a-2b]

Kaşîde-i Hammâm-ı Bürehne-endâm

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1) Luğ-ı teşrîf idüp o şüh bugün hammâma
Kâm-yâb eyledi luğ itdi dil-i nâ-kâma
- 18) Nâ-gehân eyledi bir berç-ı cihân-süz zuhûr
Oldı mâni' komadı şöhetimiz itmâma

[2b-3b] Tārîh-i Feth-i Nîş ü Vîdîn Be-dest-i Merhûm u Mağfûr 'Alî Paşa

[Kıt'a]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1) Bu resm ile nümâyân oldı çünkim müjde-i nuşret
Tezâyüdle ire Hâkdan budur me'mül-i pâyâna
- 36) Edâma'llâhu 'azm-i şadr-ı Āşaf-bînişe hâlâ
Açıldı bâb-ı nuşret dâd ile cünd-i Süleymâna [fi Z. Sene 1101]

[3b-4b] Tārîh-i Sened-i Fetvâ

[Kıt'a]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1) Minnet Allâha ki dünyâya idüp nesr-i 'atâ
Eyledi şahid-i maşşud-ı cihân keşf-i 'atâ
- 26) Hâkim-i fazl u edeb mâye-i bâlâ-câhî
Melce'-i 'ilm-i hüdâ şadr-ı güzîn-i fetvâ [Fi Sene N. 1101]

[4b-5a] Tārîh-i Nîş ü Vidîn Be-dest-i Merhûm u Mağfûr 'Alî Paşa

[Kıt'a]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1) Te'âla'llâh ki 'âlem oldı mazhar feyz-i Raḥmâna
Ḥayât ne ola döndi milket-i İslâm gülistâna
- 30) Edâma'llâhu 'azm-i şadr-ı Āşaf-bînişe hâlâ
Açıldı bâb-ı nuşret dâd ile cünd-i Süleymâna

[5a-5b] Na't-ı Şerîf

[Murabba']

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

I

Hevâ-yı nefis-i şeytân eyledi gâyet bizi gümrâh
Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at yâ Resûla'llâh
Hidâyet eyle fazluñla tarîk-i ḥakka yâ Allâh
Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at yâ Resûla'llâh

IV

Senüñle müşkilât-ı her dü-'âlem oldı hoş âsân
Seni 'âlemlere Hâk rahmet-i maḥẓ eyledi iḥsân
Ḳuluñdur cân ile ammâ Na'îm âlûde-i 'iṣyân
Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at yâ Resûla'llâh

Ḳıṭ'a⁴

(Ahreb)

Ehl-i dile zevḳ-ı mihr-bânıdır 'aşḳ
Sevdâ-zedeye devâ-yı câmıdır 'aşḳ
Ey rûḥ-ı revân netîcetü'n-netâyic
Ser-mâye-i 'ayş-ı câvi[dân]îdür 'aşḳ

[Rubâ'î]

(Ahreb)

Yâ Rab baña vir kâr-ı hevâdan pâ-dest
Tâ ki olayım bâr-ı ḡam-ı dehrle pa-best
Ser-germ [ü] neşât eyle mey-i 'aşḳuñla
Ol feyz ile ḳıl göñlümi âzâd u mest

[Rubâ'î]

(Ahreb)

Esrâr-ı rızâ ile şafâ-efrûz ol
Efkâr-ı firâḳ ile cefâ-endûz ol
Pîş-i nazâr-ı yârda dâ'im ey dil
Mecmû'a-i eş'âr-ı pür-sûz ol

[6a]

[Rubâ'î]

(Ahreb)

Dildür o girih-beste-i ser-rişte-i cân
'Aşḳ itmiş anı zi-hevş-i(?) kevn-i mekân
Ol kâr iledür dâd sited 'âlemde
Anuñla olur bu fetḳ ü retḳ-i devrân

⁴ Metinde başlık bu şekilde olsa da manzumenin nazım şekli rubâîdir.

Kıt'a

Fe'îlâtün feilâtün fe'îlâtün fe'îlün
Sırr-ı Mesîh iken ey mu'cize-i nûr-ı dâ
Ne vecihden saña hoş geldi kelâm-ı Yahyâ
Gör ne söyler hele bir kere Na'îmî söylet
Kıl o dil-mürde-i hicrânunuñ bir dem ihyâ

[Rubâ'î]

(Ahreb)

Yâ Rab eğer-i hüsn-i me'âl eyle sözüm
'Unvân-ı me' âşir [ü] cemâl eyle sözüm
Tamğa-zede-i kabûl olup ihlâşum
Sencîde-i mîzân-ı kemâl eyle sözüm

[Rubâ'î]

(Ahreb)

Ki fikr-i hevâ-yı serv-i sāmân iderüz
Ki zıkr-i nevâ-yı elem-i cān iderüz
Şad-kağkaha kem işlerimüz oldu gam
Cem'iyet-i eş'arı perîşân iderüz

[Kıt'a]

Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün
Na'îm fikr-i ser-i zülf ile perîşānum
Anuñ'çün oldu perîşān bu resme dîvānum
Velîk her ne ise naqd-i cān u dildür bu
Mürüvvet ile nigāh it elindedür cānum

Temmet Sene 1170

[6b]

Müseddes

Mef'ülü mefâ'îlün
I
Dîvâne-i 'aşq oldum
Derd-i gam ile tıldum
Tâ gülşen-i 'irfānda
Bir aq gül olup şoldum
Bildüm seni ben bildüm
Buldum seni ben buldum

III

Hep luţf [u] 'atâ senden
Hep cürm [ü]hâţâ benden
Sensün bizi var iden
Cânsız ne olur tenden
Bildüm seni ben bildüm
Buldum seni ben buldum

[6b-7a]

Murabba⁵

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

-I-

Söyle ey pervâne gel kâruñ nedür
Hem-zebânuñ kimdür esrâruñ nedür
Kendüñi âteşlere atmağ neden
Bu sükütuñ yâ bu efkâruñ nedür

-IV-

Gülşen-i dünyâyı virdüñ bülbüle
Şu'lezâr-ı 'aşka şalduñ ğulgule
Var senüñ sevdâ-yı 'aşkuñ bir güle
Bilmedüñ ol derd-i bî-çäreñ nedür

Beyt

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

'Aşk ile o kim cân u dile ğulgule virmiş
Pervâneye şem'i vü güli bülbüle virmiş

Beyt

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'ilün
Süz-ı ğam-ı ruhuñla ki dil dâğ dâğ olur
Âzâde-i muhabbete dâğ üsti bâğ olur

Temmet

Fi 2 Receb Sene 1170

⁵ Başlıkta ayrıca "Ġazel-i Taşavvufî" yazılıdır.

[7b-8a]

İbtidâ-yı Ğazeliyât-ı Dîvân-ı Na'îm

E'uzübi'llâhimine's-şeytâni'r-racîm

Bismi'llâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm

Fî Ğarfî'l-Elif

[Ğazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1) Evvelâ söz kim ola bismi'llâh-ârâ-yı edâ
'Âķibet olur şeref-yâb dem-i ĥamd-i Ğudâ
- 8) Eyleme bir ğayrı ma'nâyı ser-âĝâz-ı beyân
Zıkr ü fikrüh ĥamd-i Ğaķ olsun Na'îmâ dâ'imâ

Na't-ı Şerîf Resûl-ı Ğabîb

[Ğazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1) Ey vücüduñ ma'nâ vü lafz iken mu'ciz-nümâ
Nür-ı zâtuñla ĥakâyıķ buldı [kim] feyz-intimâ
- 7) Zıkr-i zâtuñla 'uşât-ı ümmetüh gibi Na'îm
Feyz-yâb-ı raĥmet oldı Ğamdü li'llâh dâ'imâ

[8a-8b]

[Na't-ı Şerîf]

[Ğazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) Olur şeref-hümâ-yı senâ şân-ı müdde'â
Tevĥîd-i zât ile ola 'unvân-ı müdde'â
- 6) Ebyât-ı naķî küfr-i mücerred demi degül
Mâ-müdde'âsı itmeye îmân-ı müdde'â

[Ğazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1) Reh-i ĥayretde ol kim itdi na'l-i bâz-gün peydâ
İder ser-menzil-i maķşûda ol dem reh-nümün peydâ

- 7) O gül-ruh hazz ider ağıyar ile hem-câm olmağdan
Anuñ'çün dâğ-ı dil olur dem-â-dem lâle-gün peydâ

[Gazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) Cân [u] gönülden evvel [ü] âhir sözüm saña
H'âh [u] na-h'âh 'âşıkam iki gözüm saña
- 5) Çeşm-i ümîdi eyleme bu bâğda güşâd
Degmez Na'im bir iki dâne üzüm saña

[8b-9a]

[Gazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1) Te'âla'llâh o meh-rû seyre çıkdı âfitâbâsâ
Tarâvet-bağş olur gülzâr-ı dehre mâh-tâbâsâ
- 8) Recâ-yı pây-büsüyla Na'im üftâdeyi seyr it
Kenâr-ı havza düşmiş teşne-gân-ı cân şihâbâsâ

[Gazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) Bir dem bu hüsni hulk ile olsa yakîn saña
Tselîm olurdu cân ile rühü'l-emîn saña
- 7) Şevk-ı hayâl-i rağbet-i şadr-ı cihân ile
Oldı Na'im bende-i hıdmet-güzîn saña

[9a-9b]

[Gazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) Vaşf-ı ruhuñla oldı suhan ey gül ibtidâ
Zikr-i kemâl-i Hakkı ider bülbül ibtidâ
- 5) Sevdâ-yı intihâ-yı emel bî-me'âldür
Olmaya pây-ı tab'a Na'imâ gul ibtidâ

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) Hürşîd gibi olmuş iken 'âlem âşinâ
Bir zerresini itmez o meh bir dem âşinâ
- 6) 'Âlem helâkûn 'aşk imiş bildüm ey Na'îm
Râz-ı nihânum itdi beni 'âlem-âşinâ

Fî Ĥarfi'l-Bâ

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1) Bir lahza beni bî-hûde-kâr eyleme yâ Rab
Şeh-bâz-ı dili peşe-şikâr eyleme yâ Rab
- 7) Pür-neşve idüp câm-ı beķâ cân-ı Na'îmi
Gülzâr-ı fenâ şevķına zâr eyleme yâ Rab

[9b-10a]

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1) 'Aşkuñla tâ olınca ĥarâb içmişüz bu şeb
Ammâ gören dimez ki şarâb içmişüz bu şeb
- 8) Dâĝ-ı derûnı ĝurre-i 'ıyd itmege Na'îm
Yâveş ĝudâz-ı 'ahd-i şebâb içmişüz bu şeb

Fî Ĥarfi't-Tâ

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1) Sâyeñ ideli 'âlemi hem-pây-ı kıyâmet
Üftâdelerüñ buldı tesellâ-yı kıyâmet
- 7) Tahķîķ Na'îmâ ki perîşân-dilândur
Sermâye-i cem'ıyyet-i icrâ-yı kıyâmet

[10a-10b]

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1) Âteş-i 'aşk u ĝam-ı ĥasretle öldüm âh dost
Eyledüm dünyâyı mâ-fîhâyıhep eyvâh dost

- 7) Dâğ-ı 'aşk mâye-i bîdârîyi bî-cân it Na'îm
Yâr sevdi devlet olurmuş dil-i âgâh dost

[Ġazel]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1) Niçe gîrâne o ser-mest olup mest-be-dest
Eyledi kevkebe-i şavlet-i 'aşkı beni pest
- 7) Şeb-i vuşlatda Na'îmâ şakın olma güstâh
Dem-be-dem pîş-nihâd ola saña rûz-ı elest

[10b-11a] Fî Ĥarfî'il-Cîm

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Pîrâna pend ü 'aşk-ı hûbân olur mı hic
Fetvâ-yı şer'-i nükte-i 'irfân olur mı hic
- 6 'Âşık olup bilinmemek olmaz Na'îm seni
Ĥürşîd ceyb-i rûzda pinhân olur mı hic

Fî Ĥarfî'l-Ĥâ

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Ezhâr-ı nev-bahâr sefîd ü siyâh sürĤ
Hep feyz-i ezkâr sefîd ü siyâh sürĤ
- 5 Müşkle bu şekle tarĤ-ı beyân olsa da Na'îm
Esbâb-ı feyz-i kâr sefîd ü siyâh sürĤ

Fî Ĥarfî'd-Dâl

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Dimâğ-ı dilde ki mādâm ola hevâ-yı vücûd
Ne ĥâl ise çekilür miĥmet-i belâ-yı vücûd
- 8 Cihân cihân mezâkı nemâ olursa Na'îm
Neñce çâh-ı 'ademdür bu tengnâ-yı vücûd

[11b]

Fî Ḥarfî'r-Râ

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Āfitābum āb u tābuñ var bu meh-rūluk nedür
Leblerüñ kevşer ruñuñ cennet bu dil-cūluk nedür
- 7 Tūḫ-yi ṭab'uñ yeñi āyine görmiş ey Na'im
Sükkeristān-ı melāhatde bu pür-gūluk nedür

[Ġazel]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ḥāl-i 'uşşāk-ı perîşānını ol māh bilür
Derd-i 'aşk ile benüm ḥālümü Allāh bilür
- 5 Şevk-ı bezmünle Na'im eglemez aḥvālini lîk
'Āşık olan ğam-ı cāy-gāhını nā-gāh bilür

[11b-12a]

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilātü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Dil sūz-ı dāğ-ı ḥasret ile derdnākdür
Yār-ı dem-i vişāl ile cānum helākdür
- 5 Vaşf itmede Na'im o ḥüsün-i selîmi
İnşāf olma bu ğazeli ḥaylî pākdür

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilātü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 'Āşık odur ki sencileyin dil-rübāsı var
Dil-ber odur ki bencileyin mübtelāsı var
- 8 Sevdā-yı kākülünde baña maḥrem olamaz
Ferhād [u] Ḳays her birinüñ bir hevāsı var

[Ġazel]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Dimāğ-ı dilde egerçi hevā-yı gülşen var
Velîkin rāh-ı 'azîmetde ḥār-ı dāmen var

- 5 Na'îm efendi sentüñ kem kuluñ degüldür âh
Kim añladurlar anı ara yerde düşmen var

[12a-12b] [Ġazel]

- Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
1 Hevâ-yı 'aşk ile dil faşl-ı eyyâm-ı bahâr ister
O serv-i nâz ile bezm-i gül ü zevk-ı kenâr ister
10 Bu dest-âvîz-i zerrîn-kâr-ı 'irfânı Na'îmâsâ
Eger ihdâ iderseñ bir dil-i hâliş-'ayâr ister

[Ġazel]

- Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
1 Zâr-ı hezâr zâr ki gülzâr içindedür
Bir nârdur ki püte-i dînâr içindedür
6 Sevdâ-girân-ı hikmete şâyân degül Na'îm
Bir kâr-ı nâ-şavâb ki inkâr içindedür

[12b-13a] [Ġazel]

- Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
1 Tâ ki tîr-i ğamzesine dilleri âmâc ider
Bir bakışda çeşm-i mesti 'âlemi târâc ider
6 Bî-şadâdur lücce-i 'ummân gibi tab'-ı Na'îm
Şîve-i nâ-mihr ü tâbân-ı zamân mevvâc ider

[Ġazel]

- Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
1 Hevâ-yı 'aşk ile 'uşşâk kim haţâlar ider
Düşüp ayağına ğisûların recâlar ider
6 Na'îm-i dil-şudeyi yâr eger iderse mes'üd
Nevâ-yı zâriş-i fûrkatdedür du'âlar ider

[13a-13b]

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Benüm âhum senüñ gîsü [u] zülf-i müşg-bâruñ var
Begüm mağrûr-ı vakt olma müsâ'id rûzgâruñ var
- 6 Na'imâ zevk-ı şoĥbetden degülsün bir nefes ĥâlî
Ġam-ı dil-ber gibi bir yâr-ı şâdıķ ġam-güsâruñ var

[Ġazel-i Nâ-tamâm]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Bâde-i nâb ile her dem ki ruĥun gül gül olur
Kâse-i dîde-i ġam dîdelerüm pür-mül olur
- 3 Bir ħaranfûl gibidür her ħam-ı zülfüñ ammâ
Ser-i 'uşşâķ-ı perîşânda bir sünbül olur

[Ġazel]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Gelen bu 'âleme kesb-i kemâle gelmişdür
Ki 'aşķ ile taleb-i ĥüsn-i ĥâle gelmişdür
- 7 Degül şahîfe-i ĥürşîd-i levĥ-i şî'r Na'im
Cenâb-ı Nazmî-i şîrîn-maķâle gelmişdür

[13b-14a]

[Ġazel]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Râz-ı 'aşķı nice idrâk idebilsün o yâr
Rây-ı aġyâra acıyup 'aşķı eyler zâr
- 5 Râmiş-i çeşm ile dil-dâr Na'im itse maķar
Raķam-ı ĥâme ile dâġ-ı dil olmaya şümâr

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Peyâm-ı dil-rübâyı virmege 'uşşâķa sâ'idür
Tarîķ-i 'aşķıla sa'y-ı şabâ ĥayrû'l-mesâ'idür

- 5 Na'îmâ hâk-râhınıñ karar olmaz bu meclisde
Gelen güş-ı dile hep nağme-i kâr-ı semâ'idür

[Gazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün

- 1 Zevk-ı dâ'im yok velâkin gâh bî-gâh istenür
Bî-vefâdur 'âlem ammâ n'eyleyem âh istenür

- 5 Hâr-ı çeşm-i hasret-i bülbülkafesdür ey Na'îm
Çâre-i imdâd-ı gerdün h'âh nâ-h'âh istenür

[14a-14b] [Gazel]

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Hürşîd-i cihân âyine-i himmetimüzdür
İqbâl-i felek zerre-i mâhiyyetimüzdür

- 9 Ol murğ-ı bî-pâyız ki Na'îmâ gehi pervâz
Şeh-râh-ı hümâ reh-güzer-i rifkatimüzdür

[Gazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Hevâ-yı 'aşk ile ser-bâr-ı zülf-i pür-hamuñ çokdur
Velî cân-dâde-i şahbâ-yı la'l-i hürremüñ çokdur

- 5 Degül her tîz-ıtab'ıñ mü-şikâfî-i beyânkârî
Na'îmâsâ belî vaşşâf-ı zülf-i perçemüñ çokdur⁶

[Gazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Göñül bir şöhetüñ luţf-âşinâ-yı iştîyâkıdır
Hezârân cân-fedâ-yı yek-deme feyz-i mülâkîdür

- 5 N'ola tâbiş-nümâ-yı zevk-ı i'câz ola ta'bîrüm
Na'îmâ cilvesi mir'ât-ı dilde feyz-i bâkîdür

⁶ "çokdur", yazmada "vardur" şeklindedir.

[14b-15a]

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dime ey dil hem-dem olmuş yâr ile agyârı gör
Lâzım-ı dūr iderancağ hâr ile gülzârı gör
- 5 Cân u dilden hâk-pây-ı yâr olan güstâhkâr
Kuhl-i çeşm-i mihr olur te'sîr-i istiğfârı gör

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Göñül ser-beste-i sevdâ-yı zülf-i 'anberînüñdür
Dil [ü] cânhayret olur [ol] cebîn-i çîn çînüñdür
- 5 Na'imâsâ felekde istiğâmetle vü şayd iken
Beni ham-geşte iden der-kemân tîr-i kemînüñdür

[Ġazel]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Çeşm-i mestüñ bize mey-hâne yeter
La'l-i nâbuñ ise peymâne yeter
- 6 Gūşe-i gūş-ı kabûlüñde Na'im
Gūşvâr ola bu dūr-dâne yeter

[15a-15b]

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cân virür rindân her bir cāma kim cānân deger
'Âşîka bir cān kim cānân vire biñ cān deger
- 9 'Arz-ı hâl itmem n'ola ol şāh-ı hūsne ey Na'im
Bu hüner kim hūsni ta'bîrüm ile dîvân deger

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gerçi kim keyfîyyet-i mey âdemi ser-hōş ider
Cām-ı la'l-i dil-ber ammâ 'âlemi medhūş ider

- 7 Oldı bir tâze cevân 'aşk ile ser-germ-i dil
Anuñ için hum-ı şahbâveş Na'îmâ cüş ider

[15b-16a] [Ġazel]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Niğâh-ı nâzuñabağma gönül hazer yiridür
Velâkin güşe-i la'li gibi nazâr yiridür

- 7 Bakılmaz eşk-i teruñ mihr ü mâh olursa da
Na'îm çârsü-yı vaşlı sîm ü zer yiridür

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nâliş-i 'uşşâkı haţtuñ âşikâr olsun da gör
Bülbülüñ feryâdını evvel bahâr olsun da gör

- 7 Vaşf-ı ruşsârında şi'r-i âteşînum ey Na'îm
Maşhar-ı hüsn-i niğâh-ı i'tibâr olsun da gör

[16a-16b] [Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şehr-i hüsn içre benüm çok sevdigüm bir dânedür
Dâm-ı zülfi dilleri şayd itmede emânedür

- 5 Hışm ider gâhî perîşân luţf idüp gâhî Na'îm
Çok bilür çok başludur hep kârı ma'hüdânedür

[Ġazel]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Şu gibi âyine-i hüsn ü bahâ sâde olur
Teşne-diller saña ol vechile cân-dâde olur

- 9 N'olduğı bilmez olur cân vişâli unudur
Reh-güzerânda o kim 'aşk ile üftâde olur

[16b-17a] Fî Harfi'z-Zâ

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Äyînezâr-ı himmet olur inkisârimuz
Çeşm-âşinâ-yı ğayret olursa ğubârimuz
- 7 Merkez-nişîn-i dâ'ire-i 'aşkam ey Na'îm
Ġayret-fezâ-yı devr-i felekdür kararımız

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Ne zâr-ı ehl-i ğam ne sūziş-i pervâ neden gelmez
O şem'-i bezme bilmem kim nedür pervânenen gelmez
- 6 Rehâ ser-pençe-i nâzından ol şūhuñ Na'îmâ güç
Ĥam-ı zūlfūñde luţf-ı dil-nevâzı şânenen gelmez

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Seni mestâne-i bezm-i vişâlün olmayan bilmez
Beni pervâne-i şem'-i cemâlün olmayan bilmez
- 5 Mezâk-ı ârzü-yı la'l-i nâbuñ ey tabîb-i cân
Na'îmâsâ ğamuñla ĥaste-ĥâlün olmayan bilmez

[17a-17b] [Ġazel]

Mefâ'ilün fe'ilätün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Cünün-ı 'aşk ile dil ârzü nedür bilmez
Vişâl-i baĥr-i leb-i mâh-rü nedür bilmez
- 6 Esîr-i ĥasret-i sevdâ-yı zūlf-i yâr Na'îm
Hevâ-yı miĝlaţa-i ĥây [u] hū nedür bilmez

[Ġazel]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Hâķîķat olmaya te'vîl ile kelâm-ı mecâz
Hâķîķat oldu hâķîķat mecâz oldu mecâz

- 5 Hâķîķat üzre bak âyîne-i mecâza Na'im
Mecâz-ı 'ayn-ı hâķîķat hâķîķat 'ayn-ı mecâz

[Ġazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Râyic olmaz tuhfe-i hüsn ü bahâ dil-dâdesüz
Raġbet olmaz şöhet-i mir'ât-ı rüy-ı sâdesüz

- 5 Ġamze-i nâza Na'imâ sen de cân u dil ile
Bir işâretle icâbet egleme âmâdesüz

[17b-18a]

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Bezm-i vişâlde yine bir resm ü kâlebüz
Hür ile gerçi dest-be-dest [ü] leb-â-lebüz

- 5 Ser-mest-i câm-ı luġfi Na'imâ hisâbsuz
Bir cür'a degmesün bize biñ kat muhâsibüz

[Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Hâyâl-i çeşm-i mestüñ bu dil-i pür-tâbdan gitmez
O ġarķ-âb-ıbelâdur maşer-i girdâbdan gitmez

- 7 Daġı güstâġ-kârî-i Na'imînâ-dâundur dirler
'Acebdür gerd-i ġam câm-ı şarâb-ı nâbdan gitmez

Fî Ĥarfi's-Sîn

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Rind-i 'aşķam rüz [u] şeb şadĤızr olur baña enîs
Dâġ-ı Cemdür 'işretüm İskender olmaz kâse-lîs

- 6 Fikr-i refîâr ile ol serv-i revânuñ ey Na'îm
Cûy-bâr-ı gülşenâsâ oldu eş'arum selîs

[18a-19a] [Gazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Mâye-i zevk-ı revân olup şafâ-yı dest-bûs
Dem-be-dem itmekde cân u dil recâ-yı dest-bûs

- 7 Vâkı'amda oldu bir kerre mezâk-ârâ-yı cân
Oldum ol zevk ile hâlâ mübtelâ-yı dest-bûs

Fî Harfi's-Şîn

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 O kim cemâl-i dil-ârâya hüsn ü ân virmiş
Derûn-ı ehl-i dile süziş-i figân virmiş
- 10 Olursa ser-zede-i haclet-i mesîh n'ola
Na'îm bir leb-i şîrîn-likâyâ cân virmiş

[Gazel]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Ol âfet-i dil [ü] cân fitne-i zamân ne imiş
Helâk itdi beni 'aşk-ı nev-cevân ne imiş
- 7 Figân-ı hasrete mu'tâd olup Na'îmâsâ
Henüz bildi gönül kadr-i hem-zebân ne imiş

[Gazel]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bezm-i gülde kâkül-efşân mest olup h'âb eylemiş
Bağr-i hüsn [ü] behceti girdâb girdâb eylemiş
- 7 Hâsret-i zülf ile bu şî'r-i dil-efzûnı Na'îm
Kilk-i 'anber-pâşî dest-âvîz-i ahhâb eylemiş

[19a-19b] [Ġazel]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Lebûñ devrinde sâkî cām-ı hoş-encāmı kim görmiş
Nigāhuñ gibi bir bed-mest-i hün-âşāmı kim görmüş

7 Na'îme sār-endāzolduğın 'ayn-ı 'ināyetle
O serv-i kıadd-i gül-ruḡ gözleri bādāmı kim görmüş

[Ġazel]

Mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Ben 'âşık olduğum o cefâ-kāra kim dimiş
Güstāḡ-kār-i dili dil-dāra kim dimiş

7 Gördüñ Na'îm ḡalka-i ṡāvüs-ı cenneti
Beñzer diyü o şive-i refṡara kim dimiş

[19b-20a] [Ġazel]

Fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

1 ṡab'-ı pākine ḡuṡūr itdügüm iḡbār itmiş
ḡāṡırum kıaldı diyü bendesin āzār itmiş

6 Kāmṡān olsa n'ola sīm-i cemāl ile Na'îm
Anı fermāndih-i 'aşḡ 'âşık-ı dīdār itmiş

[Fî Ḥarfî'l-Kāf]

Mefâ'ilün fe'ilätün mefâ'ilün fe'ilün

1 Ġubār-ı ḡāṡır ise ger yolında ḡāk olmak
Gerekdür āyīne-i ehl-i 'aşḡ pāk olmak

5 Ḥikāyet-i ḡam-ı aḡyār u cān-ı devṡāndur
Na'îm bu ḡazelüm böyle süz-nāk olmak

SONUÇ

Asıl adı Mustafa olan şair, Na'îmâ mahlasını kullanmış ve daha çok mahlasıyla tanınmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk resmî vak'anüvîsi olan Na'îmâ, 1655'te Halep'te dünyaya geldi. İlköğrenimini doğduğu yerde tamamladıktan sonra İstanbul'a gelerek Sarây-ı Atîk baltacıları ocağına katıldı. Eğitimi tamamladıktan sonra çeşitli devlet görevlerinde bulundu ve desteğini gördüğü Amcazâde Hüseyin Paşa tarafından vak'anüvîs olarak görevlendirildi. Tarih yazarlığı ve *Ravzatü'l-Huseyn fî-Hulâsati Ahbârî'l-Hâfîkeyn (Na'îmâ Tarihi)* adlı eseri ile tanındı. Şiir ve edebiyatla da ilgilendiği bilinen ve kaynaklarda şairliği hakkında övgüyle bahsedilen Na'îm'in divanı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Na'îm'in *Divan'*ı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi SR-000041 numarada kayıtlıdır. Bu eserde şairin 61 gazel, 6 kıt'a, 6 rubâî, 2 kasîde, 2 murabba, 2 matla ve 1 müseddes olmak üzere 80 şiiri yer almaktadır. Bunlardan üçü tarih manzumesi, ikisi naat, biri de hammamiye olarak yazılmıştır. Na'îm, şiirlerini 4 farklı bahir kalıbı ile kaleme almıştır. Bu bahirlerden remel 27, hezec 26, muzâri' 15, müctes ise 11 kez kullanılmıştır. Şair, en çok remel bahrinin "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbı ile muzâri' bahrinin "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbını kullanmayı tercih etmiştir.

Şairin dili dönemine göre anlaşılır mahiyettedir. Manzumelerinde, döneminin şairlerine nispetle Arapça ve Farsça uzun tamlamalar oldukça azdır. Bu tamlamalar bazen sadece Farsça, bazen Arapça-Farsça nadiren de olsa Türkçe-Farsça kelimelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur.

Şairin gazellerinin neredeyse hepsi âşıkâne tarzda kaleme alınmıştır. Şiirlerinde klasik Türk şiiri geleneğine bağlı olarak sevgilinin vefasızlığından, rakibin arabozuculuğundan ve sevgilinin ilgisine nail olduğundan yakınıp sitem etmiş, yer yer de rind bir tavır sergilemiştir.

KAYNAKÇA

- Akbayar, Nuri (haz.) Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmani, C. 4, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Altınay, Ahmed Refik (1932). *Naimâ*, Milli Kütüphane Külliyyatı.
- Babinger, Franz (1967). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. (çev. Coşkun Üçok). Ankara: KB Yay. 268-269.
- Baysun, M. Cavid (1997). "Naîmâ" . *İslam Ansiklopedisi*. C.9. Ankara: MEB Yay. 44-49.
- BOLAT, Kasım (2012). "Naîma'ya Göre Devlet Adamları Arasında Muhalefet", *Tarih Okulu*, Sayı: XIII, 89-114.
- Bursalı Mehmed Tahir (1975). *Osmanlı Müellifleri*. (haz. İsmail Özen). İstanbul. 109-110.
- Çaldak, Süleyman (2014). "NAÎMÂ, Mustafâ Naîmâ Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naima-mustafa-naima-efendi> (Erişim Tarihi: 20.01.2021)
- Çapan, Pervin (2005). *Tezkire-i Safâyî, Nuhbetü'l-âsâr min Fevâidi'l-eş'âr*. Ankara: AKM Yay. 624-625.
- Çelebi, A. Hâlet (2015). *Naimâ*. Ankara: Hece Yayınları.
- Danışman, Zuhuri (haz.) (1967). *Naîmâ Târîhi*, C.1-4, İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- Donuk, Suat (2019). "Mustafa Naîmâ'nın Derlediği Bir Mecmua: 'Ulâletü'l-mecâlis Mecmû'atü'n-nefâ'is". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22, İstanbul, 261-280.
- İnce, Adnan (haz.) (2018). *Tezkiretü'ş-şu'arâ- Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Efendi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-203805/mirza-zade-mehmed-salim-tezkiretu39s-su39ara.html> (Erişim Tarihi: 20.01.2021)
- İpşirli, Mehmet (2006). "Naîmâ". *İslam Ansiklopedisi*. C.32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 316-318.
- Şemseddin Sâmi (1996). *Kâmusu'l-A'lâm*. C.6. İstanbul: Kaşgar Yay.

